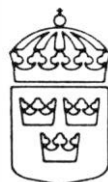

Motion till riksdagen

1988/89:U562

av Lars Werner m. fl. (vpk)

Sverige, de västeuropeiska gemenskaperna och
Europapolitiken

Mot.
1988/89
U562–568

Vägvalet – en ödesfråga

Sveriges Europapolitik är en för landets framtid avgörande fråga. Europapolitiken står inför ett vägval. Antingen bestämmer sig landets statsmakter för en snäv linje, innebärande en ständigt ökad bundenhet till den del av vår världsdelen, som behärskas av den västliga militäralliansen. Eller intar man en öppnare, mer internationalistisk och på långsiktigare överväganden grundad europapolitik.

Dessa olika alternativ diskuteras inte på något allsidigt sätt. Diskussionen, som domineras av ensidig västinriktning och till större delen styrs av vissa resursrika kapitalgrupper, begränsar på ett olyckligt sätt perspektivet till att enbart gälla Sverige och EG.

Detta är ett ansvarslöst och partiskt sätt att hantera vad som faktiskt är något av en ödesfråga för Sveriges folk. Inte sedan 1945 har någon politisk fråga så genomgripande berört landets oberoende, dess säkerhetspolitiska kurs och dess medborgares demokratiska rättigheter.

En ny, vidgad syn på europafrågorna och Sveriges roll är idag i hög grad nödvändig. Detta kommer att påverka både förhållandet till EG, till Europa som helhet och till det globala sammanhang i vilket Sverige i den världsekonomiska och ekologiska krisens tid alltmer nära ingår. Utifrån detta perspektiv tar vi i denna motion upp främst de konstitutionella aspekterna på regeringens europapolitik samt frågan om vilken av de båda möjliga huvudlinjerna i europapolitiken Sverige bör bestämma sig för.

I den konstitutionella delen måste konstateras, att frågan alls inte ges den form och behandling av statsmakterna som är motiverad – och egentligen påbjuden av grundlagen och av det parlamentariska styrelseskickets principer. Inte nog med att, som redan antytts, åsiktsbildningen i landet styrs till EG:s snarare än till Sveriges förmån. Kritisk analys av EG och av konsekvenserna för vårt land av ett förstärkt beroende saknas på högsta ort. Förhandlingarna synes ske mer på vissa storförgruppsvillkor än med hänsyn till folkliga intressen eller landets frihet och självbestämmande. Riksdagen, vårt statskicks valda folkrepresentation, har i väsentlig grad hållits utanför förhandlings- och beslutsprocessen.

Större öppenhet

En ny ansats är här nödvändig. Riksdagen får inte åsidosättas på det sätt som skett. Ingen som helst redovisning av förhandlingarna eller ens av regeringens konkreta utgångspunkter har gjorts. I månader pågår dessa förhandlingar utan att riksdagen och offentligheten får någon information om vad som försiggår. Det är för riksdagen inte känt, vilka delar av Sveriges självbestämmanderätt som man ska avstå från, inte heller vilka restriktioner som kan komma att läggas på våra möjligheter att föra en sund och progressiv miljö-, trafik-, regional-, jordbruks-, teknologi- eller handelspolitik. Det är för riksdagen och medborgarna idag helt okänt hur långt anpassningen till EG:s normer och politik kommer att gå.

Detta är inget acceptabelt tillstånd. Tvärtom – det finns skäl att från konstitutionell synpunkt rikta kritik däremot. Antingen måste regeringen återkommande redovisa sina utgångspunkter i konkreta avsnitt samt förhandlingarnas förlopp för riksdagen och föra ut frågorna till folklig debatt. Eller också måste riksdagen, främst via sitt konstitutionsutskott, ta upp problemet och med kraft hävda folkrepresentationens rättigheter.

Klargör hållningen till EG

Därnäst måste riksdagen själv klargöra vilka vägledande principer den vill ska gälla för Sveriges Europapolitik. Det beslut riksdagen fattade förlidet är var ytterst allmänt hållet och på vissa avgörande punkter dessutom oklart. Detta har föranlett, att olika politiska grupper uppfattar medverkan i beslutet olika. Bakom en mask av skenbar enighet döljs divergenser i åsikter och förväntningar. Beslutet har också i offentlig politisk debatt getts olika tolkningar. Konservativa krafter har sökt tänja innebörden åt sitt håll, andra har gett det hela en delvis annan innebörd.

Mest stötande är, att beslutet inte klargör hållningen till svenskt medlemskap i EG. Genom att i utrikesutskottets majoritetsutlåtande säga, att medlemskap inte är aktuellt i de nuvarande förhandlingarna, väcker uttalandet omedelbart tanken, att frågan om medlemskap är öppen efter 1992. Oklarheten blir inte mindre av att utrikesutskottets ordförande här om året inför besökande EG-parlamentariker förklarade att neutraliteten "för närvarande" ("for the time being") hindrade svenskt medlemskap. Med tanke på att yttrandet fällt av en representant för regeringspartiet är det naturligtvis speciellt betänkligt. Regeringen har veterligen inte uttryckt sig på detta tvetydiga sätt. Yttrandet stämmer däremot överens med den tolkning man bl a på moderat håll velat ge saken – dvs att medlemskap är en fråga som efter 1992 kan bedömas annorlunda än idag.

Sådana oklarheter måste en gång för alla undanröjas. Att på detta sätt bolla med formuleringar är ett spel med landets framtid och kan ge förhandlingsmotparten fel signaler om den verkliga svenska hållningen. Inställningen till medlemskap måste bestämt klargöras: att vara medlem i en gemenskap av länder, som tillhör en stor militärallians och som åsnyftar att skapa en politisk union, är för ett alliansfritt land lika omöjligt efter 1992 som före 1992. Det är fråga om säkerhetspolitisk linje och nationell status – inte en fråga om tidpunkter.

Efter ett sådant otvetydigt och fördjupat klarläggande av medlemskapsfrågan bör riksdagen ta itu med att skaffa sig verklig insyn i förhandlingarna. Riksdagsbeslutet från 1988 är också i detta avseende lösligt och tånjbart nästan till det yttersta. Samtidigt som det mer eller mindre öppet sägs att ett närmande på alla områden är att eftersträva och att det mesta utom medlemskapet i denna omgång är förhandlingsbart, förklaras i allmänna ordalag landets intresse att hävda egna ståndpunkter i t ex miljöpolitiken. Formuleringar av detta slag är skäligen värdelösa. De kan användas för att ge regeringens förhandlare nästan obegränsat mandat, vilket förmodligen också varit avsikten.

Till detta kommer, att tydligen även regeringen har svag insyn i förhandlingarna. Det är en uppenbar risk för att bestämmandet över förhandlingarnas riktning och substans håller på att glida över till yrkesdiplomater, av vilka man med skäl kan misstänka att vissa har så nära ideologisk anknytning till EG-orienterade industrikretsar, att detta ger dem alltför subjektiva utgångspunkter i arbetet. Risken är också, att regeringen som helhet inte får tillräcklig möjlighet att fortlöpande förhålla sig till förhandlingarna, utan att detta reserveras åt enbart utrikeshandelsministern. Ett indicium på detta är Anita Gradins tal nyligen inför svenska diplomatiska företrädare i EG-staterna. I detta tal – som hemligstämplats – framträdde statsrådet som mycket mer ensidigt inriktad på EG-harmonisering än i sina offentliga uttalanden. Ingen som läst detta tal kan undgå att märka skillnaden, ty talet andas en närmast fullständig underkastelse under tanken på en ekonomisk och rättslig sammansmältning med EG-systemet.

Mot den nu angivna bakgrunden bör riksdagen insistera på regelmässig, fullständig och återkommande insyn i förhandlingarna både från regeringens och alla berörda departements sida. Redovisningen bör vara allsidig och öppen. Skulle undantagsvis någon speciellt ömtålig förhandlingsfråga kräva mer sluten behandling, kan redovisningen ske inför vederbörligt utskott. Under inga omständigheter kan riksdagen acceptera hemlighetsmakeri och att själv hållas i okunnighet. Riksdagen måste få veta och förhålla sig till hur förhandlingarna i konkreta detaljer behandlat frågor som miljöregler, konsumentskydd, Sveriges rätt att själv fritt välja handelspartners utanför EG m m. Att inte detta från början betraktats som en självklarhet är egentligen märkligt.

Ur demokratisk synpunkt är det också nödvändigt att de politiska partier och andra berörda organisationer har ekonomisk möjlighet att skaffa sig information om vad som händer inom EG och i relationerna mellan Sverige och EG. Vi föreslår därför att riksdagen beslutar anslå 20 000 000 kr för detta ändamål.

Väst- eller alleuropeisk politik?

Den allra viktigaste delen av den svenska Europapolitikens problematik är dock en annan. Den gäller vägvalet och alternativen. Det är ju inte så, att Europapolitik är liktydigt med politik i relation till EG. Vi har att analysera

och välja mellan två kvalitativt och politiskt helt olika linjer i Europapolitiken. Dessa båda linjer medför var för sig även olika konsekvenser för Sveriges globala politik och ställningstaganden.

Europapolitik har hittills på officiellt håll och i landets härskande ekonomisk-sociala etablissemang definierats som förhållningssätt till Västeuropa. I fjolårets regeringsproposition sägs på ett osökt och självklart sätt att Sverige tillhör Västeuropa. Detta kan dock i högsta grad bestridas. Både i kraft av sin alliansfrihet, sitt geografiska läge och mycket av sina historiska och kulturella traditioner tillhör Sverige Centraleuropa. Sveriges grundläggande utgångspunkt bör därför vara inte att föra en västeuropeisk politik utan en alleuropeisk.

Det motsvarar inte vare sig folkmajoritetens intressen eller svensk arbetarrörelses tradition att nationen inriktas på en fortlöpande sammansmältning med en kapitalistisk del av Europa, vars härskande ideologi är inriktad på ökat utrymme för kommersiella krafter och multinationella jätteföretag, accelererad kvantitativ tillväxt och reducering av den offentliga sfär, inom vilken folkflertalet förmår utöva demokratiska rättigheter och insyn.

Däremot svarar det helt mot svensk tradition och linje, liksom mot den klassiska Europatanken, att man ser Europa som en helhet. Detta medför att man måste ställa sig kritisk till nationsgrupper, vilka söker avskärma delar av Europa, regionalisera världsdelen och fördjupa klyftorna mellan dess olika delar. Sveriges medverkan i freds- och avspänningspolitiken gynnas definitivt inte av ökat beroende av den västliga alliansens medlemsländer. Sveriges utrikespolitiska oberoende och förmåga till aktiv säkerhetspolitik står i stället i överensstämmelse med att landet kan inta en förmedlande hållning mellan blocken. Detta är inte minst vitalt för behovet att frigöra de mindre länderna i Europas centrala och södra delar från stormaktsinflytandet och därmed stärka deras aktiva roll i avspänning och alleuropeiskt samarbete.

En sådan alleuropeisk linje motsvarar också vida bättre det svenska folkets ekonomiska, sociala och kulturella intressen och behov. Vi är inte betjänta av att ytterligare öka landets ekonomiska beroende av de stora länderna i Västeuropa. Vi är betjänta av större frihet och allsidighet i våra ekonomiska relationer. Vi har inget skäl att låta EG-ledningen bestämma villkor för våra relationer med tredje part. En fråga, som här bör göras till särskild analys av riksdag och regering är, huruvida EG-gemenskapen faktiskt redan representerar en föråldrad struktur. Det är nämligen tydligt att många svenska storföretag har mer reventy av att betrakta hela Europa och världen som sin bas och sin marknad än att inskränka sig till EG.

Försvar av svensk social- och miljöpolitik

På ett för samhället så strategiskt viktigt område som kommunikationerna har regeringen och kommunikationsdepartementet agerat mest offensivt av alla länder i Väst. Inget annat land, inte ens inom EG, har så snabbt genomfört avreglering och ändringar av lagstiftningen för att delta i integrationen. Längst har processen gått när det gäller tele- och vägtrafik-

politiken. Ett av instrumenten är de samverkansprojekt som finns inom FoU. Vpk har i en särskild motion behandlat detta.

Mot. 1988/89
U562

När det gäller de sociala och miljöpolitiska aspekterna är det ingen tvekan om att Sverige här har alla skäl att försvara sin särart och sina framtida möjligheter till en skapande politik gentemot de tendenser, som dominerar EG. Det är alltför uppenbart att den officiella EG-fraseologin om "medborgarnas Europa" saknar verklig grund i ett EG präglad av massarbetslöshet, invandrarfientlighet, försvagad samhällelig ställning för arbetarklassen och social cynism. Det är också klart, att de kommersiella krafterna inom EG har ett sådant försteg, att en harmonisering skulle minska Sveriges möjligheter att föra en aktiv miljöpolitik. Framför allt skulle en harmonisering på ett visst stadium definitivt stänga vägen för den angelägna och nödvändiga omläggningen av samhällspolitiken i vårt land: nämligen den som leder bort från klassamhälle, ensidig tillväxt och en ekologiskt destruktiv form av industrialism och i stället inriktar sig på en försoning mellan industrialism och natur och på ett samhälle präglad av jämlikhet och konsekvent demokrati.

Också vårt lands och vårt folks kulturella behov skulle missgynnas av en EG-harmonisering och gynnas av en klart alleuropeisk inriktning av vår politik. Kulturellt liv och skapande gynnas inte av den "harmonisering" som är liktydig med standardisering och kommersiellt dominerade TV-satelliter. Som så många europeiska kulturdebattörer – t ex Liehm och Enzensberger – påpekat, är det de små nationerna som företräder öppenheten i europeisk kultur, medan de större präglats av självgodhet och slutenhet. Alltmer vinner också den insikten burskap, som går ut på att den nationella och regionala särarten är utgångspunkt för en mångsidig och stimulerande kultur. Det är genom att ta till sig det annorlunda hos andra, som vi kulturellt berikar oss. Också denna tanke leder oss till en alleuropeisk linje, icke till en västeuropeisk.

Av allt detta följer, att ett fredens, samarbetets och folkförsoningens Europa är något annat än Västeuropa styrt av de kapitalens "fyra friheter" som EG proklamerat, och som utrikeshandelsminister Gradin i sitt hemliga tal inför en krets svenska diplomater lovordat. Ett alleuropeiskt perspektiv nödvändiggör ett accepterande och ett respekterande av att olika nationer kan ha olika ekonomiska system och representera olika politiska, sociala och kulturella åskådningar. Det alleuropeiska samarbete som enligt vår mening bör träda i stället för nuvarande EG-politik, måste därför inom överskådlig tid bygga på ländernas nationella självbestämmanderätt och ömsesidiga politiska oberoende. Samverkan och harmoni mellan nationer och folk kan bara bygga på att de börjar se varandra som jämlikar – inte på att de pressas in i "gemenskaper", vars ledande motiv är kommersiella krafters marknadsbehov.

Det alleuropeiska synsättet ger slutligen – vilket kanske är särskilt betydelsefullt – klarare slutsatser ifråga om det framtida Europas relation till tredje världen. Det är uppenbarligen i dålig överensstämmelse med den demokratiska traditionen i Sverige att liera sig med en grupp nationer i Västeuropa, som företräder protektionism utåt, som sedan mansåldrar byggt sitt välstånd på utnyttjandet av fattiga och överbefolkade nationers

resurser och på miljöförstöring och skuldsättning i dessa länder. Sveriges förmåga att bidra till de globala problemens lösning, liksom vår moraliska position, gynnas bättre av att vi slår vakt om nationellt självbestämmande och om den materiella grunden för vår alliansfrihet.

Mot. 1988/89
U562

Bred demokratisk debatt

Slutsatsen av det här anförda blir, att riksdagen nu bör göra en förut-sättningslös och självständig prövning av Sveriges Europapolitik. Man bör analysera alternativen och föra ut frågan till bred demokratisk debatt. Vi hyser för vår del ingen tvekan om att en sådan allsidig diskussion kommer att leda till det alleuropeiska och internationalistiska alternativets försteg framför den snäva och räddhågade politik, som syftar till att underordna vårt land under Västeuropas kommersiella makt.

Hemställan

Mot bakgrund av det anförda hemställs

1. att riksdagen hos regeringen begär fullständiga och återkommande redogörelser beträffande förhandlingarna med EG,

2. att riksdagen hos regeringen begär att samtliga departement, som handlägger frågor om harmonisering till EG ska åläggas lämna kontinuerlig och öppen information om detta,

[att riksdagen till *politiska partier och andra berörda organisationer för information om EG* för budgetåret 1989/90 anslår 20 000 000 kronor,¹]

3. att riksdagen hos regeringen begär klarläggande ang den svenska inställningen till medlemskap i EG,

4. att riksdagen hos regeringen begär en förutsättningslös analys av alternativa vägar för svensk Europapolitik.

Stockholm den 19 januari 1989

Lars Werner (vpk)

Bertil Måbrink (vpk)

Lars-Ove Hagberg (vpk)

Margó Ingvardsson (vpk)

Berith Eriksson (vpk)

Bo Hammar (vpk)

Hans Petersson (vpk)

¹ 1988/89:K823